

DİN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Dr. M. İsmail BAĞDATLI

Eğitim tarihimiz boyunca klasik yöntemler başarı ile uygulanmıştır. Günümüzde de uygulanmaya devam edecektir. Fakat değişen hayat şartları bu yöntemlerin modernize edilmesine çeşitlenmesine yönelik bir ihtiyaç oluşturmaktadır. Farklı yöntemlerin birlikte kullanımı veya yeni formüllerle öğrencilere sunulması hızlı etkileşim ve iletişimin geçerli olduğu günümüzde oldukça önemlidir. Daha kaliteli, etkili, zevkli bir eğitim-öğretim ortamı oluşturabilmek için dersi baştan sona tek yöntemle sürdürmek yerine dersin akışına ve öğrencilerin durumuna göre farklı yöntemler kullanmak yerinde olacaktır. Dolayısıyla “Eğitimde metod değil metodlar vardır.” ifadesi bir öğretmenin zihninde yer etmesi gereken önemli bir ilke olmalıdır.

ANLATIM (TAKRİR) YÖNTEMİ

Öğretmenlerin bir konuyu, öğrencilere iletme için çok sık kullandıkları yöntemlerden biridir. Anlatmayı gerektiren derslerde kullanılabilir. Daha çok bilgi düzeyindeki davranışların kazandırılmasını sağlar.

Anlatım yöntemi, “Bir konunun öğretmen ya da onun yerine olan birisi tarafından belli bir sıra ve düzen içerisinde öğrencilere sunulmasıdır.”¹

Aslında eğitimcilerin çoğunluğu, bu metodun mümkün olduğu kadar az kullanılması taraftarıdır. Fakat şurası kabul edilmelidir ki, hangi alan olursa olsun, bu metoddan az veya çok yararlanılmadan bir konunun yeterince açıklığa kavuşturulabilmesi mümkün değildir. Bilhassa sosyal ve dini konularda takrire başvurulmadan bir konunun izahı adeta imkânsızdır.²

Faydaları

1. Zamandan tasarruf sağlar ve öğretim programlarının kısa sürede işlenmesine imkân verir.
2. Öğrenci her ne kadar derste sıkılsa da, birçok bilgiyi hazır olarak alma fırsatı bulur.
3. Öğretmenin hitabet kabiliyetini, öğrencinin dinleme ve anlama kabiliyetini geliştirir. Anlatma ve dinleme hayatta önemli yeri olan etkinliklerdir.
4. Eskiden beri kullanılageldiğinden alışılmış bir metod olup yadırganmaz.
5. Öğrencinin yalnız zihni ve fikri üzerinde değil, hislerine de etki eder.
6. Öğretmenin okuyup hazırlanarak bilgi hacmini genişletmesini sağlar, aktif kılar ve etkili konuşmaları ile öğrenciye kendini kabul ettirme fırsatı verir.
7. Eşya, olay, fikir ve kavramlar geniş olarak izah edilir.
8. Tarihi hadiseler gözler önüne serilir.
9. Bu metod dinlemek ve anlamak durumunda olan öğrencileri derste tabii bir disiplin altında tutmayı sağlar.
10. Bu metod iyi kullanılmak şartı ile, öğrencilerin zihni, hissi, ahlâki, estetik sosyal ve milli duygularını geliştirir. Öğretmene örnek olma fırsatı verir.
11. Öğrenciler tarafından soru sorma veya her hangi bir müdahale bahis mevzuu olmadığına göre öğretmene, bildiklerini düzgün ve mantıklı bir sıra içinde vermeye imkân tanıdığından öğretimde rahatlık ve tasarruf sağlar.³ Oturumda sürpriz bir bilgi ile karşılaşılacağı için öğretmene güven verir.⁴

¹ Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004, s. 85.

² Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1990, s. 241, 242.

³ M. Faruk Bayraktar, *İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, s. 201, 202.

⁴ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 75,76.

12. Bu yöntemle işlenen derse, kaynak kişiler yani uzmanlar sanatçılar, tarihi kişiler vb. davet edilebilir. Kaynak kişiler öğrenciyi güdüleyebilir, ilgilerini arttırabilir, dersin daha etkin bir şekilde işlenmesini sağlayabilirler.
13. Konuları işiterek daha iyi kavrayanlar için faydalı bir yöntemdir.
14. Kaynakların az olduğu zamanda başvurulabilecek bir yöntemdir.⁵
15. Öğrencilerin çalışma yapabilmeleri için gerekli temel materyallerin sunumu ya da yeni bir çalışmaya başlangıç için faydalıdır.⁶
16. Yeni bir konuya giriş yapmada, belli bir konunun tekrarını yapmada veya belli bir konuyu özetlemede etkilidir.⁷

Olumsuz Yönleri:

1. Öğretimde uyaran ne kadar fazla ise öğrenme de o ölçüde kuvvetli olur. Anlatım yönteminde ise, daha çok bir duyu organı (kulak) uyarılmış olmaktadır.
2. Anlatım, öğrenciyi pasif ve hazırcı yapmaktadır. Bu yöntemde bütün hazırlıklar ve etkinlikler öğretmen tarafından yapılmaktadır. Öğretmen hazırlar ve öğrenciye sunar. Öğrencinin her hangi bir hazırlığı olmadığı gibi derste aktif olup olmadığı da tam olarak bilinmez.
3. Bireysel ayrılıklar dikkate alınmaz. Öğretmenler genellikle sınıfta orta seviyedekileri öğrencilere göre ders anlatmakta yüksek ve düşük yeteneklileri ihmal edebilmektedirler.
4. Her konuda anlatım yöntemine yer verilmesi, öğretimi sıkıcı hale getirir. Öğrencilerin ilgi ve istekleri azalabilir.
5. Anlatım yöntemi ezberciliği kamçılar.
6. Öğrencileri tek fikirli ve dar görüşlü yapabilir. Öğretmen öğrencilere kendi görüşleri çerçevesinde konuyu anlatacaktır. Fakat önemli olan öğrencinin kendisinin kaynaklara ulaşip yorumlamasıdır.
7. Öğrencilerin dikkatini toplamak, onların ilgisini çekmek, bütün ders boyunca uyanık tutmak bu yöntemle oldukça zordur.
8. Anlatım yöntemi ile işlenen bir derste öğrenmenin kalıcılığı düşük olmaktadır. Araştırmalar göstermiştir ki, insanlar bizzat öğrenmeye katılarak öğrendikleri konuları daha az unutuyorlar ve daha çok hatırlıyorlar. A.B.D.'de yapılan bir araştırmada şu sonuçlar çıkmıştır, insanlar okuduklarının %10'unu, görüp işittiklerinin %50'sini, işittiklerinin %20'sini, söylediklerinin %70'ini, gördüklerinin %30'unu, yapıp söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadırlar.
9. Öğrencilerin anlatılanları dinleme süresi 15-20 dakikayı geçmediği için, bilgilerin ayrıntılı olarak iletilmesi güçtür.
10. Anlatım yöntemi öğrencide konuşma isteği oluşturabilir, ancak toplum karşısında konuşma ve bir fikri savunma gücü geliştiremez. Çünkü derste öğrenci dinlemekte, daha çok öğretmen konuşmaktadır.
11. Anlatım yöntemi görerek ve yaparak öğrenen öğrenciler için çok faydalı değildir.
12. Anlatım (el, kol, ses vb.) becerilerin öğretilmesine uygun değildir.
13. Anlatımda öğrenci hareketsiz kaldığı için, çocuk psikolojisine uygun bir öğretme yöntemi değildir.⁸

---

⁵ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 88.

⁶ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 75,76.

⁷ Recai Doğan, Cemal Tosun, *İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2003, s. 198.

⁸ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 88-90.

Uygulamada dikkat edilecek noktalar:

1. Öğretmen konuya iyice hâkim olmalı derse mutlaka hazırlanarak girmelidir.
2. Anlatım gelişigüzel değil, önceden düşünülmüş, konuya göre hazırlanmış bir vasıta olarak kullanılmalıdır.
3. Anlatım sade bir dille olmalı, bir kelimenin kâfi geldiği yerde ikinci bir kelime kullanılmaktan çekinilmelidir.
4. Anlatım, bol misaller, müşahhas örnekler ve edebi fıkralarla zenginleştirilmeli, öğrenci için faydalı görülen yerde açıklanmalıdır.
5. Anlatım, öğrencilerin yaş, seviye ve ilgisine göre ayarlanmalıdır.
6. Monoton konuşmamalı, yerine göre ses tonunu ve hitap şeklini değiştirmelidir.
7. Öğretmen anlatım sırasında sınıfta fazla dolaşmamalı, kürsüde de devamlı kalmamalıdır.
8. Ders sonunda öğrenci sorularına yer vermelidir.
9. Öğretmen derste anlaşılmayan ve zor kısımları tekrar etmelidir.
10. Öğrencilerin dersi takip etmediklerini anlamak için ara sıra kontrol edilmesi gerekir.
11. Öğretmen konuyu gülyüz ve tatlı dille anlatmalıdır.⁹
12. Kullanılan dil gramer bakımından doğru olmalıdır. Özellikle ders anlatımında kullanılan Arapça kelimeler öğrencilerin anlayabileceği şekilde olmalıdır.
13. Anlatırken öğrenci ile göz ilişkisine dikkat edilmelidir.
14. Not tutmak isteyen öğrencilere yardımcı olunmalıdır
15. Ara ve son özet yapılmalıdır.¹⁰
16. Zaman iyi takip edilmelidir, zaman genellikle dinleyene anlatandan daha uzun gelir.
17. Asıl konudan sapma ve konu harici açıklamalardan sakınılmalıdır. Bunlar konunun açıklanmasından ziyade dikkatin dağılmasına sebep olur.¹¹ Konudan sapmamak için elde konu başlıklarına göre düzenlenmiş notlar bulundurmak faydalıdır.

SORU CEVAP YÖNTEMİ

Soru sormak her türlü öğrenmenin başıdır. Kafasında herhangi bir konu hakkında soru oluşturan kişi, artık meselenin farkına varmış, onun çözüm yolunu aramaya başlamış demektir.

Soruyu oluşturmak, bilgiye yarı yarıya ulaşmak demektir. Bilmeyen soru soramaz. Hattâ bazen kişinin bir konuyu bilip bilmediği veya ne kadar bildiği, ona sadece soru sordurularak da anlaşılabilir. Soru soran öğrenci, zihin ve ruhunu bilgi almak için açmıştır. Öğretmen bu anı çok iyi değerlendirmelidir. Yoksa o zaman veremediği bilgiyi, çocuğun arzu etmediği bir zamanda zorla vermek durumunda kalabilir.

Bu metod Sokrat'a dayandırılır. "Sokrat'ın usulü iki kısımdan ibaretti, ironi ve mayotik. Sokrat dinleyicilere arifane bir tecahülle sorular yöneltir, doğruyu onlara buldururdu. İroni bildiği halde bilmez görünmek, konu üzerinde öğrencileri konuşturmak demektir, mayotik ise, öğrenciyi kendi sözleri ile hatalı olduğuna ikna ettikten sonra, yine sorularla gerçeği kendisine buldurmaktadır."¹²

⁹ M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.* , s. 202, 203.

¹⁰ Recai Doğan, Cemal Tosun, *a.g.e.* , s. 202.

¹¹ Muhsin Hesapçıoğlu, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 1994, s. 176.

¹² M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.* , s. 204.

Faydaları

1. Öğrenciyi aktif hale getirir, ayrıca muhayyile(hayal gücü), konuşma ve muhakeme kabiliyetlerini geliştirir.
2. Öğrencilerin ders esnasında kontrolüne ve değerlendirilmesine imkân sağlar.
3. Dikkat toplar, ilgi uyandırır, öğrenmeye teşvik eder, çeşitli konularda araştırmaya sevk eder.
4. Öğretmen ve öğrenciye güven verdiği gibi, diyalog kurma imkânı da sağlar.
5. Başkalarına hak verme gibi bir takım sosyal ve ahlâkî duyguları geliştirir.
6. Ders dışı şeyler ile meşguliyeti önler.¹³
7. Soru –cevap öğretimde bir tekrar ve pekiştirme aracıdır. Özellikle ders saatlerinin sonuna doğru Öğretmen sınıfta sorular sormak sureti ile dersini tekrarlayabilir ve özetleyebilir. Bu tekrar ve özet ile de konular pekiştirilmiş olur.¹⁴

Olumsuz Yönleri

1. Etraflı konuşma kabiliyetini kısıtlar.
2. Zaman kaybına sebep olur. Bu methodla ders programlarının yetiştirilmesi çoğu zaman mümkün olmaz.
3. Adalet ilkesine aykırıdır. Bilhassa kalabalık sınıflarda her öğrenciye soru sorma imkânı yoktur.
4. Bazı kötü niyetli öğrenciler sınıfta gürültüye seninki yanlış benimki doğru diye inada sebebiyet verebilir.
5. Öğrencilerin psikolojik yapısı üzerinde olumsuz etkiler doğurur. Soruya cevap veremeyen öğrenci aşağılık kompleksine kapılabilir. Sorular ani sorulacağından öğrenci için düşünme fırsatı verilmezse uygunsuz ve gülünç cevaplar alınabilir. Bu method bir ihtisas işidir. Zira soruları öğrenci psikolojisine göre uygun olarak düzenlemek güçtür. Soruya cevap veremeyen öğrencide öğretmene karşı nefret duygusu gelişebilir.
6. Verilen uygunsuz ve lüzumsuz cevaplar öğretmenin sinir dengesini bozabilir.¹⁵
7. Yanlış cevapların çok sık olması halinde bazı öğretmenler “iyi öğretim yapamıyoruz” hissine kapılabilirler.¹⁶
8. Öğrenciyi edilgen bir halde kalmaya mahkûm eder. Onun bağımsızca düşünme olanaklarını elinden alır ve onu çoğu kez saf birlikte düşünmeye yöneltir.¹⁷

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

1. Öğretmen soruları sınıfa hitaben sormalı, üzerinde düşünülmesi için bir süre beklemeli sonra cevabı bir öğrenciden istemelidir.
2. Soru dersin akışını bozmamalı, program dışına çıkmamalıdır.
3. Cevap istenen öğrenciye ismi ile hitap edilmelidir. Çünkü ismiyle hitap kişiye verilen değer ifadesidir.
4. Muayyen bir sıra takip edilerek cevap istenmemelidir, çünkü sırası gelmeyen öğrenci ilgilenmeyecek hatta başka şeyle ilgilenecektir. En uygunu sondaj usulüdür.
5. Öğrencilerden cevap gelmezse soru bir defa daha tekrar edilmelidir.

¹³ M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.*, s. 205.

¹⁴ Suat Günden, *Genel Öğretim Bilgisi*, Yaygın Yükseköğretim Kurumu, İstanbul 1977, s. 278.

¹⁵ M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.*, s. 205, 206.

¹⁶ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 79.

¹⁷ Muhsin Hesapçioğlu, *a.g.e.*, s. 178.

6. Bazı öğretmenlerin soruyu önde oturan birkaç öğrenciye sordukları bilinen bir gerçektir. Tecrübeli bir öğretmen, sınıfta birkaç öğrenciye değil, bütün öğrencilere bilhassa sınıfta zayıf ve geri olduğunu anladıklarına sık sık sorular sorup onları yetiştirmeye çalışmalıdır. Soru bazı hallerde dikkat ve ilgisi gevşek, bazı hallerde de çok dikkatli ve ileri olanlara sorulmalıdır.
7. Soru sorulduktan sonra cevap için söz hakkı verilmedikçe öğrencilerin parmak kaldırmasına müsaade edilmemelidir.
8. Bütün öğrenciler cevap veren arkadaşlarını can kulağı ile dinlemeli ve bu, alışkanlık haline getirilmelidir. Cevap veren öğrencinin hatalı da olsa sözünü kesmemeli, gerekli düzeltmeler cevap verildikten sonra yapılmalıdır. Sabırsız öğrencilerin lüzumsuz davranışları önlenmelidir.
9. Öğretmen sorularını hoş ve arkadaşça, tatlı dil ve güler yüzle sormalı, sorular açık ve dil kurallarına uygun olmalıdır. Soru, öğretme gayesiyle ve iyi niyetle öğrencilerin kendine güvenini kuvvetlendirecek bir telkinle sorulmalıdır.
10. Doğru cevap veremeyen öğrenci üzerinde ısrar etmemeli ve doğru cevap veremeyene de hakaret etmemelidir.
11. Öğretmen ilimde tevazuyu ve gerektiğinde “bilmiyorum” demeyi de öğrenmelidir.¹⁸
12. Kitaplardaki konu başlıkları soru haline getirilip öğrencilere sorulmamalıdır. Birkaç ders sonra öğrenciler durumu fark edip ezberleyerek derse gelebilirler.
13. Soru, evet hayır şeklinde cevaplandırılacak bir soru olmamalıdır.
14. Soru, gerektiğinde öğrencilerin dikkatini dersin önemli yerlerine çekmek, dersi dinleyenlerin derse yönelmelerini sağlamak, dikkatsiz öğrencileri uyarmak ve disiplin sağlamak amacıyla da kullanılabilir.
15. Sorunun cevabı içinde olmamalı; yani soru cevabı belli etmemeli, telkin etmemeli; öğrencileri düşünmeye, bilgi ve tecrübelerini yoklamaya sevk etmelidir.
16. Soru; sorunun içeriği, kolaylığı ve zorluğu bakımından, öğrencilerin zihinsel ve ruhsal gelişim seviyelerine uygun olmalıdır. Öğrencinin seviyesinin altında veya üstünde sorular sormamaya özen göstermelidir.¹⁹
17. Dersi sürekli soru sorma yöntemi ile işlemek dersi sıkıcı hale getirebilir, öğrencilerin ilgi ve alakası azalabilir.²⁰
18. Konuşmalar sırasında öğrencilerin birbirlerine isimleri ile hitap etmeleri en güzel yoldur. Böyle konuşmak daha samimi ve daha normaldir.²¹

TARTIŞMA (MÜNAKAŞA) YÖNTEMİ

“Konuların daha ziyade öğrencilerin kendi aralarında veya öğretmenle öğrenciler arasında tartışılmak sureti ile karara varıldığı ve sonuca bağladığı bir öğretim metodudur.”²²

Bu yöntem öğrencilerin hedef davranışları kazanmaları, görüşlerini paylaşmaları için başvuru olan bir yöntemdir. Tartışma yönteminde öğretmen dersi hedef davranışları gerçekleştirecek biçimde dikkatlice planlamalıdır. Soru ve cevaplara öğrenciler etkin biçimde katılmalı, öğretmen ise, genellikle yol gösterici olmalıdır. Öğrenciler birbirlerinin düşünce, yaşantı ve görüşlerini paylaşmalı, hedef davranışları kazanmaları için yöreklendirilmelidir. Soru ve cevaplar eleştirel olmalı, bu iş yapılırken öğretmen, öğrencileri hedef davranışlara doğru yönlendirmeli ve rehberlik yapmalıdır. Çünkü güdümlü tartışma yöntemi bilişsel alanın kavrama, analiz ve değerlendirme duyuşsal alanın tepkide bulunma ve değer verme basamaklarındaki hedef davranışların kazandırılmasında kullanılabilir.

¹⁸ M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.*, s. 207-209.

¹⁹ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 223-227.

²⁰ H. Raşit Öymen, N. Adil Erkman, *Genel Öğretim Metodları*, Maarif Basımevi, İstanbul 1958, s. 114.

²¹ Suat Günden, *a.g.e.*, s. 286.

²² Mustafa Öcal, *a.g.e.*, s. 257.

Faydaları

1. Tartışma yöntemi günümüzde son derece önemli hale gelen liderlik ve yöneticilik kabiliyetlerinin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Tartışmanın yönetimini öğrencilerin üstlenmesi halinde kazanacakları tecrübe ve yetenekler onlara hayata atıldıkları zaman karşılaşacakları çeşitli iş kollarındaki, toplantı, oturum ve grupları rahatça yönetebilme becerisi kazandırabilir.
2. Tartışmaya katılan öğrenciler, rahat konuşma, görüş ve düşüncelerini ifade edebilme imkânını elde etmiş olurlar.
3. Öğrenciler tartışma esnasında kendi fikirlerini söylemeyi, başkalarının fikirlerini dinlemeyi, bu fikirler kendilerinininkine uymuyorsa bile birbirlerine saygılı olmayı öğrenirler.
4. Öğrenciler tartışma yoluyla kendi görüşleri üzerinde eleştiri ve değerlendirme yaparak bir anlamda fikirlerinin geçerliliğini denemiş olurlar. Böylece eleştirici düşünme kabiliyetleri de gelişebilir.
5. Çelişkileri uzlaştırmayı ve fikir birliğine ulaşmayı kolaylaştırır.
6. Bireysel öğrenme gücünü geliştirir.
7. Grup tartışmaları sayesinde öğretmen, öğrencilerini daha iyi tanıyarak onların tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olur.²³
8. Tartışmada kendi içlerinden bir arkadaşlarının lider olması sınıf içinde biz duygusunun gelişmesine katkıda bulunacaktır.²⁴

Olumsuz Yönleri

1. Fazla zaman almaktadır.
2. Tartışmada öğrencileri konu üzerinde tutmak zordur.
3. Her konuda tartışma yapılmaz.
4. Dikkatli kullanılmazsa sınıfta gürültüye ve kargaşaya sebep olabilir.
5. Tartışmalar bazen birkaç öğrencinin katılımı ile devam ederken diğer öğrenciler dersten uzak kalabilirler.²⁵
6. Bu metodu takip etmekle öğretmen kendini öğrencilerin seviyesi indirmiş olur. Hem hocalık vasfını korumak, hem de onların seviyesine inmek oldukça zor bir iştir.²⁶

Tartışma Metodu Uygulamasında Dikkat Edilecek Hususlar

1. Yöntemin başarısının şartı, öğretmenin olumlu öğretim iklimi yaratmasıdır. Öğrenci sürekli olarak tartışmaya eşit değerde bir ortak olarak katılabilme, şüphelerini, sorularını ve uyarılarını ifade edebilme ve öğrenim amaçlarına erişmede aktif olarak katılabilme duygusuna sahip olmalıdır.²⁷
2. Tartışmayı öğretmenin mi öğrencinin mi idare edeceği kararlaştırılmalı. İdare noktasında öğretmen ve öğrenci bazı prensipler belirlemelidirler.
3. Tartışmalarda herkesin kesinlikle bildiği veya inandığı ittifak ettiği konuları gündeme getirmek yersizdir. Mesela İslam'ın şartı 5'tir ama 6 olamaz mı? gibi.
4. İyi bir tartışma için konular bir önceki dersten öğrencilere verilerek hazırlıklı gelmeleri sağlanmalıdır.

²³ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 114, 115.

²⁴ Mustafa Öcal, *a.g.e.*, s. 261.

²⁵ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 115.

²⁶ M. Faruk Bayraktar, *a.g.e.*, s. 197.

²⁷ Muhsin Hesapçioğlu, *a.g.e.*, s.195.

5. Mümkün olduğu kadar çok ğrenci tartışmaya çekilmeye gayret edilmelidir.
6. Tartışmanın sonunda bilinmeyen konu veya problemin açıklığa kavuşturulmuş olması esastır.
7. Tartışma bittikten ve ders sonu yaklaştıktan sonra, konuyu iyice kavramış bir ğrenci veya ğrenci tartışmayı yönetiyorsa yönetici ğrenci veya ğretmen konuyu toparlamalı ve varılan sonucu zet olarak sınıfa sunmalıdır.
8. ğretmenlerce dikkat edilmesi gereken bir nokta da bir iki tartışma denemesinden sonra bu metodun iyi ynetilebildiğine ve verimli olduğuna kanaat getiriliyorsa devam edilmesi aksi takdirde vazgeilmesidir.²⁸
9. Tartışma metodunda en iyi oturma sistemi "U" şeklinde dir.
10. Tartışma ilerledikçe ğretmen veya yönetici tarafından konu sık sık özetlenmelidir.
11. Toplantının belli konuları tartışan küçük gruplara blnmemesine dikkat edilmelidir.
12. Zamanın en iyi şekilde kullanılmasına dikkat edilmeli, zaman dolduğunda tartışmaları özetleyerek toplantı kapatılmalıdır.²⁹

ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ YÖNTEMİ

Son zamanlarda hemen hemen bütün ğretim kademelerinde kullanılan, pek çok alanda rahatlıkla uygulanabilecek ve verimli ğretim sonuçları alınabilecek bir methodur. Öğrenciler burada problem çözme tekniklerini, işbirliği içinde öğrenme, rol oynama gibi teknikleri de rahatlıkla kullanabilirler.

rnek olaylar görsel, yazılı birçok kaynaktan derlenebilir. Öğrenciler veya ğretmen, bir trafik kazasını, bir evre sorununu, bir spor kavgasını veya dostluğunu, tıbbi veya hukuki bir olayı sözel olarak veya resim, film gibi tekniklerle sınıfa getirirler. Kısa bir sunumdan sonra öğrenciler bu konu hakkındaki fikirlerini, yani olayın nedenlerini, gelişimini ve mümkün sonuçlarını ortaya koyup tartışırlar. Seçilen olay iyi bir olay ise bunun geliştirilip yaygınlaştırılması yolları, kötü bir olay ise bunun engellenmesi ve düzeltilmesi yolları hep beraber ortaya koyulmaya çalışılır.

Faydaları

1. Uygun bir şekilde kullanıldığında öğrencilerin zeklarını geliştirir.
2. Öğrenciler bu yöntem yoluyla zihinsel davranış değişiklikleri gerçekleştirirken, olay ve durum karşısında tutum geliştirme ve grup içinde insan ilişkilerini de öğrenirler.
3. Olayların derinlemesine incelenmesini sağladığı için, öğrencilerin olaylara yüzeysel yaklaşımını önler.
4. Kişisel sorunları kişisel olmayan bir yaklaşımla çözme alışkanlığı verir.
5. Öğrencileri eleştirici düşünceye alıştırarak, onların güdümlü değil, bağımsız bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur.
6. rnek olaylar, öğrencilere olayları başkalarının bakış açısından görebilme, başkalarının duygularını anlayabilme ve başkalarını anlamada gerçeğe yakın olabilme imkânı verir.
7. Bu yöntem, öğrencileri, ileride karşılaşabilecekleri durumla ilgili olarak, önceden düşünmeye, inceleme yapmaya, kaynaklara başvurmaya yöneltir.
8. rnek olayın değerlendirilmesi esnasında öğrenciler, insanların karar verirken bazı ilkelere bağlı olduklarını fark ederler. Böylece inanç-tutum, inanç-amel ilişkisini kavrarlar.

²⁸ Mustafa cal, *a.g.e.*, s. 257, 258.

²⁹ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 102.

9. Bu yöntem, öğrencilere, problemlerin çözümüyle ilgili kuramsal bilgileri ve açıklamaları okuyarak veya dinleyerek öğrenme yerine, bunları gerçek hayatta karşılaşılabilecek sorunlarda uygulayarak öğrenme imkânı verir.
10. Öğrencilerin tartışma sırasında konuşma ve birbirlerini dinleme alışkanlığını kazanmalarına yardımcı olur.
11. Öğretimin ne derece etkili olduğunu, öğrencilerin başarı derecelerini değerlendirme imkânı sağlar.
12. Öğretmen bu yöntemi bir anlamda kontrol aracı olarak kullanabilir. Öğrenci her an kendine soru sorulabileceğini bilirse sürekli dersle ilgilenir.
13. Kalıcı öğrenmeyi sağlar.
14. Öğrencinin daha önce öğrendiklerini yeni alanlara transfer etmesini sağlar.
15. Öğrencilerin güdülenmesini sağlar.
16. Derse katılmayan veya çekingen davranan öğrencilerin derse katılmalarına yardım edebilir.³⁰

Olumsuz Yönleri

1. Örnek olay materyali açık ve gerçekçi (günümüze dayalı) ve çözümler inandırıcı ise yöntem başarılı olmaktadır.
2. Eğer çözümler öğrenci grubu için erişilemeyecek türden ise katılanların aşırı derecede zorlanmaları söz konusudur.³¹
3. Zaman kaybına sebep olabilir.
4. Örnek olay sınıfı ilgilendiren nitelikte değilse ilgi ve dikkat sağlanamaz.
5. Olay ve kişiler arasında bağ kurularak, öğrenciler arasında kırgınlıklara sebep olabilir.
6. Öğretmenin önceden iyi hazırlanmasını gerektirir.
7. Kalabalık sınıflarda uygulaması zor olabilir.
8. Bazen soru cevap birkaç öğrenci ile devam edebilir. Tüm sınıfın derse katılımı sağlanmalıdır.
9. Dikkatli kullanılmazsa sınıfta gürültüye ve kargaşaya sebep olabilir.
10. Sorulara cevap veremeyen öğrencilerin kendilerine güvenleri azalabilir.
11. Öğrencilerin uygun olmayan ve gereksiz cevap vermeleri öğretmeni zorlayabilir.³²

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

1. Öğrencilerin seviyelerine ve olgunluk düzeylerine uygun bir örnek olay oluşturma.
2. Örnek olayı açık bir biçimde yazma.
3. Eğer öğretmen gerçek bir olayın sınıfında tartışılmasını istiyorsa, yer zaman ve kişi isimlerini değiştirmeyi unutmamalıdır.³³
4. Örnek olayın açıklanması kısa olmalı ve kesinlikle beş dakikayı aşmamalıdır.³⁴

---

³⁰ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.* , s. 168-170.

³¹ Muhsin Hesapçıoğlu, *a.g.e.* , s. 223.

³² Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.* , s. 170.

³³ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.* , s. 92.

5. Olayın istenilen yönde tartışılmasına yarayacak kilit sorular hazırlama.
6. Öğrencilerin yanlış çözümlere gitmelerini önleme.
7. Tartışma sırasında ara değerlendirilmeler yapma.
8. Olay münakaşaya açık bir konu ise idareyi önceden haberdar etme.
9. Bu yöntemle diğer yöntemlerin, örneğin rol oynama, benzetişim, soru cevap yöntemlerinin uygulanmasına özen gösterme.³⁵

GÖSTERİP YAPTIRMA YÖNTEMİ

Bu metod, gösteri (demonstrasyon) ve benzetme tekniğinin birlikte kullanımından oluşmaktadır. Gösteri metodu, bilgi edinmek, ilgi uyandırmak ve çalışmaya başlama alışkanlığı kazandırmak, göze kulağa aynı anda hitap etmek suretiyle bir işin nasıl yapıldığını göstererek açıklamak için başvurulan bir tekniktir. Benzetme ise, sınıf içinde öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp, yapmaları esasına dayanan bir öğretim tekniğidir.³⁶

Bir işlemin uygulanmasını, bir araç- gerecin çalışmasını önce gösterip açıklama, sonra da öğrenciye alıştırmaya ve uygulama yaptırarak öğretme yoludur.

Bir beceriyi kazandırmanın en etkili yolu, onun uygulamasını yaptırmaktır. Mesela, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nde namaz anlatılırken ya da abdest tarif edilirken yapılması gerekenler ana hatları ile anlatıldıktan sonra namaz veya abdestin sınıf içinde uygulanmasıdır. Bu yöntemde fiziksel ya da zihinsel beceriler, önce en uygun biçimiyle öğretmence gösterilir, gerekli açıklamalar yapılır, daha sonra öğrencilerin aynı becerileri tekrarlaması ve uygulaması istenir.

Faydaları

1. Öğrencilere olayın gerçek oluşumunu hem görerek, hem işiterek, hem de yaparak öğrenme imkânı sağlar.
2. Bu yöntem, kelimelerin yetersiz olduğu fikirler, ilkeler, hareketler ve kavramları açıklarken kullanılır.³⁷
3. Gösteri öğretmen, yapma öğrenci merkezlidir.
4. Öğrenciler, becerileri yaparak yaşayarak öğrenirler.
5. Öğrenciler de gösterileri yönetebilirler. Böylece beceri ile tutumların ilişkisi gelişir.
6. Yanlış yapıya yapma öğrenme için harcanacak zamanı azaltır.
7. İyi bir gösteri yapılan işin standartlarını ortaya koyar.
8. Özellikle psiko-motor davranışların, becerilerin öğretiminde yararlıdır.
9. Toplum önünde yapılacak bazı dini görevlerin yanlışsız olarak yapılmasını kolaylaştırır.³⁸

Olumsuz Yönleri

1. Eğer gösterici, geribildirimlere dikkat etmeksizin yalnızca göster ve anlat ilkesini uygularsa etkisiz olabilir.
2. Bazen gösterinin hazırlığı çok zaman alabilir.
3. Gösterinin görsel kısmı ile işitsel kısmı tutarlı değilse (birlikte olmazsa) öğrenciler karıştırabilirler.

---

³⁴ Muhsin Hesapçioğlu, *a.g.e.*, s.223.

³⁵ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 92.

³⁶ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 194.

³⁷ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 83.

³⁸ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 195, 196.

4. Gösterip yapma anlama olmaksızın taklit etmeye dayalı olabilir.
5. Karmaşık bir beceride öğrenciler başarısızlık ya da eksiklik duygusuna kapılabilirler.
6. Bilişsel ya da yüksek seviyede duyuşsal öğrenmede başarı düşüktür.
7. Bazen zaman kaybına sebep olabilir.
8. Gerçekte, yapay olanda karşılaşılmayan durumlarla karşılaşmak mümkündür.³⁹
9. Kalabalık sınıflarda ya da çok küçük objelerle tam olarak uygulanamaz. Çünkü her iki durumda da öğrencilerin tümü gösteriyi tamamıyla izleyemeyebilir.⁴⁰

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

1. Gösteri tekniğini uygulayacak kişi bazı özel niteliklere sahip olmalıdır. Bunların ilki kişinin görüntüsü ile alakalıdır. Gösteri yapan öğretmen veya kaynak kişi ya da öğrenci hoş bir görüntüye sahip olmalı, temiz düzenli bir görünüm sergilemelidir. Bunu yanında kazandırmaya çalıştıklarını gerçekleştirebilecek niteliğe sahip olmalıdır. Örneğin Arap harflerinin çıkış yerlerini (mahreç) öğretecek kişinin kendisinin ilk önce bunu iyi yapabilmesi gerekir. Ayrıca gösterici, merak, canlılık, incelik, espri gücü, uyum yeteneği, esneklik açık fikirlilik ile dinlemeye istekli ve dikkatli olmalıdır.
2. Gösteri tekniği ile ilgili derse hazırlık gerekiyorsa bu yapılmalıdır.⁴¹
3. İmkân varsa önce bir deneme yapılmalıdır. Böyle bir deneme, araçların olup olmadığını, çalışıp çalışmadığını, zamanın yeterli olup olmadığını aydınlatır.⁴²
4. Gösteri sırasında, resim, şema, slayt, film vb. ders araçlarını kullanmak gerekiyorsa bunlar önceden hazırlanmalıdır.
5. Kazandırılacak beceriler önce öğretmen, kaynak kişi ya da iyi bilen bir öğrenci tarafından yapılarak öğrencilere gösterilmelidir.
6. Gösteriyi öğrencilerin tamamının iyi bir şekilde görüp duymaları sağlanmalıdır.
7. Gösterinin durumuna göre, arada veya sonunda öğrencilerin konuyla ilgili sorularına cevap verilmelidir.
8. Gösterinin sonunda ya da daha sonraki derste aynı davranışların öğrencilerce benzetme tekniği ile uygulama yapmaları sağlanmalıdır.
9. Her öğrenciye istenilen beceriyi kazanması için yeterli zaman ve tekrar yapma şansı verilmelidir.
10. Beceriler sırayla ve aşamalı olarak öğretilmeli, bir beceri tam öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir.
11. Yöntemin etkinlikle uygulanabilmesi için, öğrencilere esas amacın anlatılması gerekmektedir. Aksi takdirde öğrenciler dikkat etmeleri gerek noktalara dikkat etmeyebilirler.
12. Yöntemin sonunda mutlaka bir değerlendirme yapılmalıdır. Böylece öğrencilerin hatalarını görmeleri nelere dikkat etmeleri gerektiğini anlamaları ve gerçek ortamdaki başarıları konusunda fikir sahibi olmalarına yardımcı olunur.⁴³

---

³⁹ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 196.

⁴⁰ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 84.

⁴¹ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 196, 197.

⁴² Muhsin Hesapçıoğlu, *a.g.e.*, s.221.

⁴³ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 196, 197.

PROBLEM (SORUN) ÇÖZME YÖNTEMİ

Tabiat içinde insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerin başında, onun karşılaştığı problemleri akıl, bilgi ve tecrübelerini kullanarak çözebilmesi gelir.

Her çevre ve her devir, insanın karşısına yeni problemler çıkarır. Her yaşın, cinsin, mesleğin v.s. ayrı problemleri olur. Problemler maddî olur, manevî olur; sosyal olur, psikolojik ve bireysel olur.

Tarihin her devrinde, her coğrafyada insanlar karşılaştıkları problemleri kendilerine has yöntemlerle iyi veya kötü çözmüşlerdir. Problemler ve insanlarda onu çözmeye gücü olmasa, insan uygarlığı olmazdı. İnsan topluluklarının karşılaştıkları problemleri çözmeye biçimlerine "kültür" denmiştir. İnsanlar bazen problemi kendi metodlarıyla çözmeye çalışırken, bazen de başka toplum ve insanların çözüm biçimlerini benimseyip uygulamaya başlamışlardır. Bu nedenle, bütün insan toplumları arasında bir kültür yayılması ve buna bağlı olarak bir kültür değişmesi her dönemde var olagelmıştır.

İnsan, hayatta karşılaşacağı problemleri soğukkanlı olarak karşılamalı; azim ve cesaretle, bilimsel metod ve teknikler kullanarak onları çözmeye çalışmalıdır. Bu nedenle okullarda, hemen her dersteki konular, problem çözmeye metoduna uygun olarak, problem çöze çöze anlatılmalı; öğrencilere problem çözmeye metod ve teknikleri öğretilmelidir.

Bu metotta ders işlenirken öğretmen, öğrencilere konuyu kısaca takdim eder, gerek konu ile ilgili gerekse metoda hazırlayıcı bazı bilgiler verir. Onları asıl problemin çözümü ile karşı karşıya getirdikten sonra, kendi hallerine bırakır. Öğrenciler de, ferdi veya gruplar halinde problemi çözerken veya anlamaya çalışarak konuyu öğrenmiş olurlar. Problem çözmeye metodunun uygulanışında öğretmenlere düşen görev; öğrencilerine rehberlik etmektir. Ancak bu rehberlik "derse nasıl çalışacakları" ve "nasıl düşünecekleri" konusunda yardımcı olmak şeklinde olmalıdır. Problemin bizzat öğretmen tarafından çözülmesi uygun değildir.⁴⁴

Faydaları

1. Öğrencilerin öğrenme öğretme etkinliklerine aktif olarak katılmalarını sağlar.
2. Öğrencileri planlı ve düzenli çalışmaya alıştıırır.
3. Öğrencilerin bilimsel görüş ve düşünüş kazanmalarını sağlar.
4. Öğrenmeye karşı ilgi ve istek uyandırır.
5. Öğrencilerde sorumluluk duygusunun geliştirilmesine yardım eder.
6. Öğrenmeyi daha mantıklı ve sağlam bir temele dayandırır.
7. Öğrencilerde cesaretle önerilerde bulunma ve denenceler (hipotez) ileri sürme yeteneği geliştirir.
8. Öğrencilere, karar vermede acele edilmemesi gerektiği düşüncesini benimsetir.
9. Öğrenciler ders kitabının dışındaki kaynaklardan da yararlanmayı öğrenirler.
10. Hem bilişsel, hem de duyuşsal öğrenmeyi sağlar.⁴⁵
11. Öğrencide demokratik tavır ve becerileri geliştirir.⁴⁶

Olumsuz Yönleri

1. Öğrenciler problemin çözümü için her zaman yeterli kaynak bulamayabilirler.
2. Fazla zaman gerektirebilir.

⁴⁴ Mustafa Öcal, *a.g.e.*, s. 269.

⁴⁵ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 192.

⁴⁶ Abdurrahman Dodurgalı, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 294.

3. Problem üzerinde çalışmaktan dolayı bazı öğrenciler olumsuz tavır geliştirebilirler.
4. Öğrenmenin değerlendirilmesi güçtür.
5. Problem oluşturma bazen yöneticilerle, velilerle, ya da diğer ilgililerle anlaşmazlığa neden olabilir.
6. Önemli sosyal problemleri anlayacak olgunluğa erişmemiş öğrencilerle bu yöntemi uygulamak güç olabilir.⁴⁷
7. Aşırı rekabete sebep olabilir.⁴⁸
8. Öğretmenler sonuçtan çok yöntemin uygulanmasına önem verebilirler. Yöntem amacın üzerine çıkabilir.⁴⁹

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

1. Önce, öğrencilerin bir takım bireysel, toplumsal ve bilimsel problemler karşısında duyarlı olmaları sağlanmalıdır. Bunun için öğrencilerin kendilerinin, ailelerinin, yakından uzağa toplumun çeşitli kesimlerinin problemleri karşısında heyecanlanmaları, bunları bütün boyutlarıyla algılamaları, bunlar üzerinde düşünmeleri sağlanmalıdır.
2. Problemin farkına varan öğrenci bunu bilimsel metodlarla çözebilmek için nasıl sınırlayacağını ve tanımlayacağını öğrenmelidir.
3. Problem tanımlandıktan sonra yazılı kaynaklardan ve kaynak kişilerden bilgi toplanmalı, çözüm için uygun araç-gereçler hazırlanmalıdır.⁵⁰
4. Öğretmen baştan sona öğrenciye rehberlik etmelidir. Bu rehberlik öğrencilerin nasıl çalışacakları ve nasıl düşünecekleri konusunda olabilir. Problemin bizzat öğretmen tarafından çözülmesi doğru değildir.⁵¹

GEZİ GÖZLEM YÖNTEMİ

Sınıf içi çalışmaları tamamlamak veya desteklemek amacıyla bir olayı veya mekânı yerinde görerek öğrenmeyi amaçlayan bir yöntemdir.

Faydaları

1. Sınıf öğretiminde gerçek öğretime doğru bir aşamadır.
2. Okul-çevre ilişkisi gelişir.
3. Programda yer alan pek çok konuda öğretmen bu yöntemi kullanabilir.
4. Öğrencilere ilk elden tecrübe sağlar.⁵²
5. Zengin ve anlamlı yaşantılar dolayısıyla kalıcı öğrenme imkânları sağlar.
6. Dikkat ve gözlem ile ilgili yeteneklerin gelişmesini sağlar.
7. Grupla çalışma ve işbirliği imkânları sağlar ve bu tür çalışma yeteneklerini geliştirir.
8. Ayrıntılı bilgiyi yerinde alma imkânı sağlar.
9. Çevreyi tanıma ve çevreyle ilişkiler kurma imkânları sağlar.

---

⁴⁷ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.* , s. 193.

⁴⁸ Abdurrahman Dodurgalı, *a.g.e.* , s. 298.

⁴⁹ Suat Günden, *a.g.e.* , s. 294.

⁵⁰ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.* , s. 194-195.

⁵¹ Mustafa Öcal, *a.g.e.* , s. 269.

⁵² Leyla Küçükahmet, *a.g.e.* , s. 85.

10. Öğrenmede etkili olan duyuların pek çoğuna birden hitap eder ve öğrenmeyi kolaylaştırır.⁵³
11. Gözlem bakmak ve seyretmekten daha farklı olduğu için kişileri daha dikkatli yapar. Bir arkadaşımızla gün boyunca beraber oluruz da sorulduğu zaman o gün ne renk gömlek giydiğini bilemeyebiliriz.
12. Gözlem ile elde edilen bilgiler daha çok kalıcıdır.⁵⁴

Olumsuz Yönleri

1. Organizasyonu genellikle karmaşıktır.
2. Gruba eşlik edecek kişilere ihtiyaç vardır. Bunları sağlamak zor olabilir.⁵⁵
3. Çok fazla zaman alıcı bir yöntemdir.
4. İyi planlanmazsa fazla çaba ve para kaybına sebep olabilir.
5. Gerekli tedbirler alınmazsa disiplin sorunlarına, üzücü olay ve kazalara sebep olabilir.
6. Öğretmeni yorar ve ona büyük sorumluluklar yükler.
7. Amaçlandığı ve planlandığı gibi yürütülüp sonuçlandırılmazsa, bu tür uygulamaların devamını engelleyebilir.⁵⁶

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

1. Öğretmene düşen yasal sorumlulukları bilme.
2. Düzenlenecek gezinin sınıfta öğretilen konularla doğrudan ilişkisi olduğundan ve eğitsel değerinden emin olma.
3. Gezi kararını vermeden önce gidilecek yerle ilgili bir plan yapma.
4. Okul yönetiminden izin alma.
5. Tüm gidiş-geliş için düzenleme yapma.
6. Velilerin yazılı izinlerini alma. Mümkünse bazı velilerin gözcü olarak geziye katılmalarını sağlama.
7. Öğrencilerin neyi gözleyeceklerini, ne üzerinde çalışacaklarını açıklayarak onları geziye hazırlama.
8. Güvenlik, kıyafet ve davranış standartlarını sağlama.
9. Gözleme gidilecek yerde yeterli danışman sağlama.
10. Öğrencilerin gezi boyunca takibini yaparak, küçük sorunlar oluştuğunda hemen çözümlenme.
11. Sınıfa döndüğünde gezinin genel bir değerlendirmesini yapma.
12. Ziyarete gidilen yerlere “teşekkür” mesajı gönderme.
13. Yeni bir gezi yaparken öğrencilerin değerlendirmelerinden yararlanma.⁵⁷

---

⁵³ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 202.

⁵⁴ Suat Günden, *a.g.e.*, s. 304.

⁵⁵ Leyla Küçükahmet, *a.g.e.*, s. 86.

⁵⁶ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 203.

⁵⁷ Mehmet Zeki Aydın, *a.g.e.*, s. 203.

EĞİTİCİ DRAMA:

Eğitici drama türleri:

Rol Oynama: Kişinin kendisinin olmayan bir rolü davranışlarıyla oynamasıdır.⁵⁸

Paralel Çalışma: Mesela, sadaka verme konusunda yapılacak bir paralel çalışma “bir elin verdiği diğer elin duymaması” temel prensibi çerçevesinde iyilik yapmanın farklı çeşitlerini kavramada öğrenciler için faydalı olabilir.

Zihinde Canlandırma: Tarihi nitelikli hadiselerin zihinde canlandırılmasında. Tasavvufi özellik taşıyan bazı kavramların anlaşılmasında faydalı olabilir.

Müzikle Drama: İşlenecek konuya ilişkin ilahi veya müzik parçalarının ön hazırlık olarak sınıfta dinletilmesi veya manası öğrenilmiş bir Kur’an-ı Kerim suresinin zihinde canlandırma tekniği ile de birleştirilerek manası düşünülerek dinlenmesi şeklinde uygulanabilir.

Pandomim: Öğrenciler sözcük yerine hareketlerle bir şeyi canlandırırlar veya oynarlar. abdestin alınışı, insanlar arası ilişkilerde uyulacak nezaket ve görgü kuralları, temizlik, namaz kılınması gibi konularda pandomimden yararlanılabilir.

Öykü/Olay Canlandırma: Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde çeşitli kıssalar bu şekilde canlandırmaya müsaittir.

Resim Yapma: Drama faaliyetlerinden sonra resim yapma tekniği kullanılabilir.

Kukla Oyunları: Karagöz oyunu çok yönlü olarak faydalanılabilecek bir kukla oyunudur. Kuklaların çocuklar tarafından daha önce hazırlanmış olması da kukla ile dramayı çocuk için daha cazip ve eğlenceli kılacaktır.

Nihad Sami Banarlı, Muhittin Sevilen’in “Karagöz” isimli kitabına yazdığı önsözde bu oyunu tasavvuf inancı için de bir vasıta olarak görür ve şöyle der; “kainatta bizim bütün gördüklerimiz, yegane gerçek varlık olan Allah’ın, bir zuhur âlemi olan bu âlemdeki hayalleridir. Bu geçici varlıklar, tıpkı Karagöz perdesinde görünen hayaller gibi, Büyük Hakikat’in gölgeleridir. Büyük Hakikat ise bütün bu geçici hayallerin arkasında, onların vasıl olmaya çalıştıkları ebedi âlemdir.”⁵⁹

Faydaları:

1. Aktif öğrenmeyi sağlar. Eğitici drama yaşayarak öğrenmeyi temel alır. Bir şeyin ne olduğunu tanımlamak ve onu bu şekilde öğretmek ile, bir şeyin ne olduğunu hissettirerek ve onu yaşatarak, tattırarak öğretmek arasında fark vardır. Eğitici drama ikincisidir.
2. Öğretici olduğu kadar eğlendiricidir.
3. Eğitici drama, empatik düşünme özelliğini kazandırması ile, çocuklara psikolojik manada deşarj olma imkânı vermesi ile ve duygulanma ve heyecanlara sebep olup yaşayarak öğrenmeyi sağlaması sebebi ile önemli bir noktada durmaktadır.
4. Bağımsız düşünmeyi sağlar,
5. İşbirliği yapabilme özelliğini geliştirir,
6. Sosyal ve psikolojik duyarlılık yaratır,
7. Dört temel dil becerisini (konuşma, dinleme, okuma, yazma) geliştirir,
8. Sözel olmayan iletişimin öğrenilmesini sağlar,
9. Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlar,
10. Etik değerlerin gelişmesine olanak sağlar,
11. Kendine güven duyma, karar verme becerilerinin gelişmesini sağlar,
12. Kaslarını hareket ettiren yeni yöntemleri bulmayı, denemeyi ve bedenini çok yönlü geliştirmeyi sağlar,
13. Hata yapma korkusu olmaksızın yeni davranışlar geliştirmeyi sağlar,
14. Sanat formlarına duyarlılık göstermeyi sağlar,
15. Duygunun sağlıklı ve kontrollü boşalmasına olanak verir,

⁵⁸ Psikodrama hakkında geniş bilgi için bkz., J.L. Moreno, Sosyometrinin temelleri, çevr.N. Şazi Kösemihal, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 74-82.

⁵⁹ Muhittin Sevilen, *Karagöz*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 3.

16. Kendini tanımayı sağlar.
17. Kendini ifade etmede güven kazandırır,
18. Bilgiye ulaşmaya ve onu kullanmaya istekli duruma getirir.”⁶⁰
19. Drama öğrencilere insana ait duyguları gösterir.
20. Sorumluluk ve başarı duygusunu geliştirir.
21. Bireysel ya da grupla çalışmayı sağlar.
22. Öğrenciler kendi tutum ve değerlerini diğerleriyle kıyaslayarak geliştirir.⁶¹

Olumsuz Yönleri:

1. Zaman gerektirir.
2. Bazı öğrenciler karakteri veya olayı anlatmada güçlük çekebilirler.
3. Yetenekli öğrenciler durumu tekelinde bulundurur.
4. Öğrencilerle rolleri oynarken sık sık aşırıya kaçarlarda bu durum sınıf atmosferini bozabilir.
5. Öğrencilerle ya da dersle ilgisi kurulamazsa yöntem işe yaramaz hale gelir.
6. Katılan her öğrencinin biraz yaratıcılığını gerektirir.
7. Amaçları açıklıkla belirtilmezse yalnızca bizzat faaliyete katılanlar için faydalı olur.⁶²

Dikkat edilecek noktalar:

1. Başka yöntem veya tekniklerle de aynı ölçüde kazandırılabilir davranışlar, drama ile uygulanırsa zaman israfına sebep olunacaktır.
2. Çocuğun gelişim süreci ve ihtiyaçları da uygulanacak drama etkinliğinin seçiminde önemlidir.
3. Ne tür bir örnek (pantomim vs.) kullanılacağına karar vermek gerekir.
4. Okuma kısmı oldukça önemlidir. Yetişkin bir insan okunan bir metnin bazı kısımlarını atlaya dahi zihninde olayı şekillendirebilir. Fakat çocuk eğer hikâyeyi dramatize edecekse olanların hepsini baştan sona anlamak durumundadır.⁶³
5. Çocukların dramaya konsantre olmaları önemlidir. Konsantrasyon sağlanmadığı zaman etkisi azalacaktır. Isınma etkinlikleri bir ders saati içerisinde 4-6 dakika kadar bir zaman almalıdır.⁶⁴
6. Drama içerisinde yer almak çocuğun kendi isteği ile olmalıdır. Öğretmen zorlamamalı fakat özendirilmelidir.⁶⁵
7. Öğrenciyi bir role seçmek için, problemle ilgili görülenler, bazı eğilimleri tespit edilmek istenenler, kendisini bir başkasının yerine koymayı öğrenmesi istenenler tercih edilebilir.
8. Gönüllü olmak için cesaret edemeyen öğrenciler de bulunabilir. Bunlar için oyunun ortalarına doğru “kimler bugün rol almadı?” diye sorularak istedikleri rol verilmek sureti ile oyuna dahil edilebilirler.⁶⁶
9. Sınıf ortamında oyunun herkes tarafından kolaylıkla izlenebileceği bir oturma düzeni oluşturmak gerekir.
10. Eğitici drama oyununun okulda oynanacağı en uygun yer sınıftır. Mutlaka bir atölye düzenlenmesine gerek yoktur. Gerçek ortam çalışmalarında okulun ve dolayısıyla sınıfın dışında örneğin müzelerde, mağazalarda ve parklarda drama oyunu oynanabilir.⁶⁷
11. Seyircilerin drama ile aktif olarak ilgilenmeleri oyunu değerlendirebilmeleri ve beraberce tecrübe kazanabilmeleri için önemlidir.⁶⁸ Oyunculara gerekli bilgiler verildikten sonra rolleri hakkında bir miktar düşünme imkânı tanınır. Bu arada öğretmen seyircileri oyun, oyuncular, oyunda dikkat edilmesi gereken noktalar, oyundan sonra gerçekleştirilecek olan tartışmaların özellikleri gibi konularda bilgilendirir. Seyircilerin genellikle şu üç noktada yoğunlaşması istenir, “Ne gördün?”, “Ne hissettin?”, “Olayın arkasında yatan sebep nedir?”⁶⁹ Seyircilerin olayın başka şekilde nasıl gerçekleştirilebileceği hususunda alternatifler üretmeleri de istenir.
12. Rol oynamanın bir tiyatro gösterisi kadar düzgün ve sistematik olması gerekmez, oyuncuların hangi durum karşısında nasıl cevap vereceklerini bilmeleri de beklenmez.
13. Öğretmen dramının başlarında daha aktiftir. Git gide daha az müdahale eder. Öğrenciler uyarılmaya ihtiyaç duyduğunda ortaya çıkar ve onlara ilham kaynağı olur.⁷⁰ Akıcılık kazandırmak için oyunculara “Şu an ne hissediyorsun?”, “Nasıl cevap vereceksin?” gibi sorular yöneltilir.⁷¹

⁶⁰ Evren Bayram, ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 22.

⁶¹ Ayşe Okvuran, “Drama Öğretmenin Yeterlilikleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c. 36, S. 1-2, 2003, s. 82.

⁶² Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s. 90.

⁶³ Winfred Ward, *Playmaking with Children from Kindergarten to High School*, Appleton Century Crofts Inc., New York 1947, s. 78.

⁶⁴ Mahiye Morgül, *Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba*, Kök Yayınları, Ankara 2003, s. 21.

⁶⁵ Alev Önder, *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2000, s. 90.

⁶⁶ Winfred Ward, *a.g.e.*, s. 98, 99.

⁶⁷ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 49.

⁶⁸ Bruce Joyce, Marsha Weil, *Models of Teaching*, Prentice Hall Inc., Eaglewood Cliffs New Jersey 1986, s. 248.

⁶⁹ Lee C. Deighton, “Role Playing in The Classroom”, *Encyclopedia of Education*, The Macmillan Company & Free Press, America 1971, s.563.

⁷⁰ Alev Önder, *a.g.e.*, s. 109.

14. Drama sırasında çocuğun kendisinden bir şeyler katmasına müsaade edilmeli yaratıcılığını kullanmasına imkân sağlanmalıdır. Anne, baba, öğretmen gibi otoriteleri canlandırmasına izin verilmelidir. Onları nasıl algıladığı bu sayede anlaşılabilir.⁷²
15. Çocukların kullandığı dil ile alakalı düzeltmeler yapılmamalıdır. Bu sebeple çocuk o an katıldığı etkinliğe yabancılaşabilir. Aksanlar değiştirilmeye çalışılmamalıdır.
16. Dramada zaman stresi olmamalıdır.
17. Öğretmen dramanın belli bir bakış açısı ve düşünceyi sergilemekte başarılı olduğunu düşündüğünde dramaya son verebilir. Eğer öğrenciler tarafından olayın iyi anlaşılmadığını fark ederse tekrar oynanmasını isteyebilir.
18. Öğrencilerin durumu insan ilişkileri noktasında genelleye bilmeleri hemen gerçekleşmez. Zaman içinde tecrübe kazandıkça öğrenciler de genellemeler yapmaya alışacaklardır. Asıl amaç, çocukların tecrübeleriyle olayın ilişkilendirilmesidir.
19. Öğrenciler tarafından kabul gören genellemelere ulaşılır.⁷³
20. Çocukların kendilerini rahat hissetmeleri öğretmenin sınıf içinde oluşturacağı güven ve karşılıklı saygı ortamına bağlıdır. Çocuğun dile getirdiği fikirlerin dinlenmesi ve makul ise uygulanması onlara değer verildiğinin dikkate alındığının gösterilmesi hayati derecede önem taşımaktadır.
21. . Etkinlik sırasında rol değiştirmek faydalı olacaktır.

Eğitici drama uygulama basamakları:

1. Yapılacak drama etkinliğinin türünün belirlenmesidir.
2. Kazandırılması düşünülen hedef davranışların dramaya uygunluğunun tespiti
3. Isınma (grubun hazır hale getirilmesi),
4. Katılımcıların (rol oynayacakların) seçilmesi,
5. Sahnenin ayarlanması,
6. Seyircilerin hazır hale getirilmeleri,
7. Canlandırılması,
8. Tartışılması ve değerlendirilmesi,
9. Tekrar canlandırılması,
10. Tecrübelerin paylaşılması ve genelleştirmeler yapılması.⁷⁴

---

⁷¹ Lee C. Deighton, *a.g.m.* s. 563.

⁷² Alev Önder, *a.g.e.* , s. 92.

⁷³ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.* , s. 251.

⁷⁴ Bruce Joyce, Marsha Weil, *a.g.e.*, s. 244-251.